٧٤ ساڵ کێشە لە سەرشەقامی هەولێر و سەرەکی ڕێگەیەکە لە ڕێگەی سەنتەرەوە بۆ ئەو شوێنانەی تەنیا ئەم ڕێگایە هەیە

(٢) قەزانچ ئاشتی لە هەرێمەکەماندا

هەرەشە ئەنفەلە هەرەشەی هەرە و سەرەکی ئەم کۆمەڵگەیە لە ئەنفەلە ئەو کێشە کۆنەی کە ئەو کۆمەڵگەیە لە نێوان ڕێگە و ئاوەدانیدا هەیە. ئەو کێشەیە کە ڕێگەی سەرەکی و ئاوەدانی لە یەک جیا دەکاتەوە و وا دەکات کە هەندێک شوێن تەنیا بە ڕێگەیەکی تایبەت بگەن و هەندێکی تر بە هیچ جۆرێک نەگەن. ئەمە کێشەیەکی کۆنە کە ساڵانێکی زۆر لە ئارادایە و کاریگەری لەسەر ژیانی ڕۆژانەی هاوڵاتیان هەیە. ئەو کێشەیە ئەوەندە گرنگە کە دەبێت بە هەرەشەی هەرە مەزن لە قەزانچ ئاشتی لە هەرێمەکەماندا دابنرێت.

کۆمەڵگەی هەولێر و دەوروبەری بە درێژایی مێژوو بە هۆی شوێنی جوگرافیی و ئاوەدانی و ڕێگەوە کۆمەڵگەیەکی تایبەت بووە. ئەو کۆمەڵگەیە لە نێوان چیا و دەشتی فراوان و ئاوی زۆر و ڕێگەی گرنگی بازرگانیدا دامەزراوە. ئەو شوێنە جوگرافییە وای کردووە کە هەندێک شوێن بە ئاسانی بگەن و هەندێکی تر بە زەحمەت بگەن. ئەو جیاوازییە بووە هۆی دروستبوونی کێشەیەکی گەورە لە نێوان ئەو شوێنانەی کە ڕێگەیان هەیە و ئەوانەی کە ڕێگەیان نییە.

کێشەکە بە کورتی ئەوەیە کە چەند شوێنێکی گرنگ و گەشەسەندوو هەن کە ڕێگەیەکی باش و ئاسفاڵتیان هەیە کە بە هۆیەوە بە ئاسانی دەگەن بە شوێنەکانی تر. بەڵام هەندێک شوێنی تر هەن کە تەنیا ڕێگەیەکی تەسک و خراپ یان ڕێگەیەکی خۆڵەمێش یان ڕێگەیەکی تایبەتیان هەیە کە تەنیا کەسانێکی دیاریکراو پێی دەزانن و بە هۆی ئەو ڕێگەیەوە دەگەن بە شوێنەکە. ئەمە وا دەکات کە هاوڵاتیان لە نێوان خۆیاندا جیاوازییەکی گەورە هەبێت لە ڕووی کات و هەوڵ و تێچووەوە بۆ گەیشتن بە شوێنێکی هاوبەش.

ئەو کێشەیە تەنیا کێشەی گواستنەوە نییە. کاریگەری لەسەر کشتوکاڵ هەیە. هەندێک جار بەرهەمی کشتوکاڵی کە لە شوێنێکی گەشەسەندوودا دروست دەکرێت پێویستی بە ڕێگەیەکی باش هەیە بۆ ئەوەی بگەن بە بازاڕ. ئەگەر ڕێگەکە خراپ بێت یان نەبێت، تووشی زیان دەبن و کاتێک کە دەگەن بە بازاڕ بەرهەمەکە کەمتر دەفرۆشرێت لە بەهای ڕاستی. ئەمە کاریگەری لەسەر داهات و ژیانی ڕۆژانەی خێزانەکان هەیە.

کاریگەری لەسەر خوێندنیش هەیە. هەندێک جار قوتابیان پێویستە ماوەیەکی زۆر بڕۆن بۆ گەیشتن بە قوتابخانە. ئەگەر ڕێگەکە خراپ بێت یان نەبێت، ئەوا کات و هێز و پارە زیاتر دەخوات. ئەمە کاریگەری لەسەر ئەنجامی خوێندن هەیە و هەندێک جار وا دەکات کە قوتابیان بە تەواوی وازی لە خوێندن بێنن.

کاریگەری لەسەر تەندروستیش هەیە. کاتێک کە ڕێگەکە خراپە و ئاسفاڵت نییە، ئەوا کەسەکان ناتوانن بە خێرایی بگەنە نەخۆشخانە یان چارەسەر وەربگرن. هەندێک جار ئەمە دەبێتە هۆی کێشەی گەورە لە تەندروستیدا. بۆیە ئەو کێشەیە تەنیا کێشەی گواستنەوە نییە، بەڵکو کێشەیەکی گشتگیرە کە کاریگەری لەسەر هەموو لایەنێکی ژیانی خەڵک هەیە.

کێشەکە لە ڕووی یاساییشەوە گرنگە. دەبێت حکومەت و شارەوانییەکان بە شێوەیەکی یەکسان بیر لە گەشەپێدانی هەموو شوێنەکان بکەنەوە و ڕێگەی باش دابنێن بۆ هەموو کەس، نەک تەنیا بۆ هەندێک کەس. ئەگەر هەندێک شوێن گەشەسەندوو بێت و هەندێکی تر وا بمێنێتەوە کە ڕێگەی خراپی هەبێت، ئەوا ئەمە دژی بەرژەوەندی گشتی دەبێت و دژی یاسا دەبێت کە دەڵێت دەبێت هەموو هاوڵاتیان بە یەکسانی مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت.

چارەسەرەکە پێویستی بە پلانێکی درێژخایەن هەیە کە هەموو ئەو شوێنانە بگرێتەوە کە پێویستیان بە ڕێگەی باشە. ئەمە تەنیا بە پارە نییە، بەڵکو پێویستی بە بیرکردنەوەی باش و دانانی ڕێگەی گونجاو هەیە کە کێشەکە چارەسەر بکات بە شێوەیەکی کاریگەر و بەردەوام. ئەگەر ئەو کێشەیە چارەسەر بکرێت، ئەوا ژیانی ڕۆژانەی هەزاران کەس باشتر دەبێت و هەستی یەکسانی و دادپەروەری لە کۆمەڵگەکەماندا بەهێزتر دەبێت.

٥ ساڵ لە مێژووی کۆمەڵگای ئەهلی و ئاشتی لە هەرێمی کوردستان

(٥) ئەنجامی ئەو کۆبوونەوە گرنگانەی کە لە ساڵی ٢٠٢٠ـەوە بە دوای یەکدا کران، ئەوەی کە ئەو کۆمەڵگەیە ئەهلی و ئاشتیخوازە کە هەرێمی کوردستان پێی دەناسرێت، تەنیا وشە نییە لە کتێبەکاندا بێت، بەڵکو ڕەفتارێکی ڕۆژانەی هەزاران کەس و کۆمەڵگەیە. ئەو کۆبوونەوانە ئەوەیان سەلماند کە ئەگەر دیالۆگ لە کاتی خۆیدا بکرێت و ئەگەر هەموو لایەنەکان ئامادەبن گوێ لە یەکتر بگرن، زۆر کێشە و ململانێ لە کاتی خۆیدا چارەسەر دەکرێن بێ ئەوەی پێویست بە شەڕ و کێشە بکات.

کۆبوونەوەکانی ساڵی ٢٠٢٠ و ٢٠٢١ زۆر گرنگ بوون لە کاتێکدا کە هەرێمی کوردستان و عێراق و جیهان گشتی تووشی قەیرانی تەندروستی و ئابووری هاتبوون بە هۆی کۆرۆنا. لە کاتێکدا کە زۆر کەس ترسی لە یەکتر دەکرد و ڕێگەکان داخران و کار وەستا، ئەو کۆبوونەوانە ئەوەیان سەلماند کە دیالۆگ دەتوانێت ببێتە ڕێگەیەکی باش بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان بێ ئەوەی پێویست بە شەڕ بکات. ئەو کۆبوونەوانە ئەوەیان سەلماند کە کۆمەڵگەی ئەهلی و ئاشتیخواز لە هەرێمی کوردستان هەیە و کار دەکات.

کۆبوونەوەکان تەنیا لە نێوان سەرۆکایەتییەکان و حزبەکاندا نەبوون، بەڵکو کۆبوونەوە لە نێوان ئایینەکان و نەتەوەکانیشدا کران. لە نێوان موسڵمان و مەسیحی و یەزیدی و شەبەکدا کران. ئەو کۆبوونەوانە ئەوەیان سەلماند کە جیاوازی ئایینی و نەتەوەیی نابێتە هۆی شەڕ و کێشە ئەگەر هەموو لایەک ڕێز لە یەکتر بگرن و ڕێگە بدەن کە هاوڵاتیان بە ئازادی ژیان و کار بکەن بێ ترس و هەڕەشە.

کۆبوونەوەکان کاریگەری گەورەیان هەبووە لەسەر ئەو کۆمەڵگەیە کە ئەمڕۆ هەیە. ئەو کۆبوونەوانە بوونە هۆی ئەوەی کە کۆمەڵگەی ئەهلی و ئاشتیخواز لە هەرێمی کوردستان بە ئاشکرا دەرکەوێت و ببێتە نموونەیەک بۆ هەرێمەکانی تری عێراق و ناوچەکە. ئەو کۆبوونەوانە ئەوەیان سەلماند کە دیالۆگ و گفتوگۆ باشترە لە شەڕ و کێشە و کاریگەری خراپی لەسەر هاوڵاتیان دروست دەکات.

کۆبوونەوەکان هەروەها ئەوەیان سەلماند کە ئەگەر هەموو لایەک ئامادەبن و ڕێز لە یەکتر بگرن، ئەوا هیچ کێشەیەک نییە کە چارەسەر نەکرێت بە شێوەیەکی ئاشتیانە. ئەو کۆبوونەوانە ئەوەیان سەلماند کە کۆمەڵگەی ئەهلی و ئاشتیخواز لە هەرێمی کوردستان هەیە و کار دەکات بۆ پارێزگاری لە ئاسایش و ئاشتی لە هەرێمەکەماندا.

٦ ساڵ لە ٥ ئەنجامدا ڕێگەی ئاشتی لە هەرێمی کوردستان

(٥ ـی ئەنجامدا ڕێگەی ئاشتی لە هەرێمی کوردستان)

کۆبوونەوەی ئەهلی و ئاشتی لە هەرێمی کوردستان لە ساڵی ٢٠٢٠ـەوە بە دوای یەکدا کران و هەرێمی کوردستان وەک نموونەیەکی باش دەرکەوت لە ناوچەکە. ئەو کۆبوونەوانە ئەوەیان سەلماند کە دیالۆگ و گفتوگۆ باشترە لە شەڕ و کێشە و کاریگەری خراپی لەسەر هاوڵاتیان دروست دەکات. ئەمە ڕاپۆرتێکی تایبەتی (ئەهلی) ی ٦ ساڵی ڕابردووە لەسەر ئەو کۆبوونەوە گرنگانە کە لە ساڵی ٢٠٢٠ـەوە بە دوای یەکدا کران و کاریگەری لەسەر ژیانی ڕۆژانەی هاوڵاتیان هەیە.

١٩٤١ـەوە بۆ ٢٠٢٣ـە، ٨٢ ساڵ لە ئاشتی و شەڕدا

ئەندامانی ئەنجومەنی شارەوانی هەولێر ئەو ڕاستیە ڕادەگەیەنن کە هەولێر لە ساڵی ١٩٤١ـەوە تا ئێستا ٨٢ ساڵ لە ئاشتی و شەڕدا ژیاوە. ئەو ئەندامانە ئەوەیان ڕاگەیاند کە هەولێر لە ساڵی ١٩٤١ـەوە تا ٢٠٢٣ـە